

Föstudaginn 10. september 1993.

Nr. 278/1993. **Ríkissjóður**

gegn

Jóni Steinari Gunnlaugssyni.

Kærumál. Fjárnám. Málskostnaður. Lögskýring.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Þór Vilhjálmsson, Garðar Gíslason, Guðrún Erlendsdóttir, Gunnar M. Guðmundsson og Hjörtur Torfason.

Sóknaraðili hefur samkvæmt heimild í 4. mgr. 84. gr. laga nr. 90/1989 um aðför, sbr. 1. tl. 102. gr. laga nr. 92/1991, skotið máli þessu til Hæstaréttar með kæru 1. júlí 1993. Krefst hann þess, að hinum kærða úrskurði verði hrundið og því hafnað, að fjárnám megi gera samkvæmt beiðni varnaraðila. Hann krefst og málskostnaðar í héraði og kærumálskostnaðar.

Varnaraðili krefst staðfestingar á hinum kærða úrskurði og kærumálskostnaðar.

Í máli þessu er einvörðungu um það deilt, hvort 24,5% virðisaukaskattur samkvæmt lögum nr. 50/1988 sé innifalinn í tilgreindri fjárhæð þóknunar, er varnaraðila var ákveðin með dómi bæjarþings Akureyrar 31. mars 1992 sem skipuðum talsmanni stefnenda í málinu nr. 816/1990: Ingibjörg Auðunsdóttir og Guðmundur Svavarsson persónulega og f. h. ólögráða sonar þeirra, Karls, gegn Fjórðungssjúkrahúsinu á Akureyri. Þessum skjólstæðingum varnaraðila hafði verið veitt gjafsókn í málinu fyrir héraðsdómi með bréfi dómsmálaráðuneytisins 6. desember 1990 á grundvelli XI. kafla þágildandi laga nr. 85/1936 um meðferð einkamála í héraði, og var þóknun til hans úr ríkissjóði tiltekin í dóminum, eins og við átti samkvæmt 3. mgr. 173. gr. þeirra laga.

Ágreiningsefni þetta er réttilega borið upp með þeim hætti, sem hér var á hafður, eins og staðfest er í hinum kærða úrskurði. Á hinn bóginn verður ekki á það fallist, að ákvæði dómsins um gjafsóknarkostnað séu svo óljós sem talið er í úrskurðinum. Orðin „að teknu tilliti til virðisaukaskatts“ í forsendum dómsins vísa óefað til þess, hvernig hin umdeilda þóknun var ákveðin, en ekki hins,

hvernig hana bæri að greiða úr ríkissjóði. Gefa þau til kynna, að fjárhæð þóknunarinnar hafi verið tilgreind að meðtöldum þeim virðisaukaskatti, sem varnaraðila bæri að standa skil á til ríkissjóðs vegna starfsemi sinnar. Er þetta sá skilningur, sem beinast liggur við eftir orðanna hljóðan, og ekki efni til annars en leggja hann til grundvallar.

Samkvæmt þessu ber að hafna aðfararbeiðni varnaraðila, þar sem hin tilgreinda fjárhæð gjafsóknarkostnaðar samkvæmt dómi bæjarþingsins er þegar greidd.

Rétt er, að varnaraðili greiði sóknaraðila málskostnað í héraði og kærumálskostnað, eins og í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Hið umbeðna fjárnám á ekki að ná fram að ganga.

Varnaraðili, Jón Steinar Gunnlaugsson, greiði sóknaraðila, ríkissjóði, 50.000 krónur í málskostnað í héraði og kærumálskostnað.

Úrskurður Héraðsdóms Reykjavíkur 22. júní 1993.

I.

Mál þetta, sem þingfest var 26. maí sl. og tekið til úrskurðar að loknum munnlegum málflutningi 15. þ. m., er rekið eftir 13. kafla laga nr. 90/1989 um aðför á grundvelli aðfararbeiðni, sem beint var til Héraðsdóms Reykjavíkur samkvæmt heimild í 3. mgr. 11. gr. sömu laga.

Sóknaraðili er gerðarbeiðandi, Jón Steinar Gunnlaugsson hæstréttarlögmaður, kt. 270947-4179, Skólavörðustíg 12, Reykjavík.

Varnaraðili er gerðarþoli, dómsmálaráðherra f. h. íslenska ríkisins.

Endanlegar dómkröfur gerðarbeiðanda eru þær, að heimilað verði fjárnám hjá gerðarþola til tryggingar skuld, að fjárhæð 264.000 kr., auk kostnaðar við aðfararbeiðni, 3.521 kr., málskostnaður að viðbættum virðisaukaskatti í ágreiningsmáli þessu og alls annars kostnaðar við framkvæmd gerðarinnar og eftirfarandi fullnustuaðgerðir, ef til þeirra kemur.

Endanlegar dómkröfur gerðarþola eru þær, að því verði hafnað, að fjárnám megi gera samkvæmt aðfararbeiðni gerðarbeiðanda og að gerðarþola verði úrskurðaður málskostnaður úr hendi hans að mati réttarins.

Til vara er þess krafist, að í úrskurði verði kveðið á um, að málskot á honum fresti aðfarargerð, sbr. 3. mgr. 84. gr. aðfararlaga nr. 90/1989.

Með dómi bæjarþings Akureyrar 31. mars 1992 í málinu nr. 816/1990: Ingibjörg Auðunsdóttir og Guðmundur Svavarsson persónulega og f. h. sonar þeirra, Karls, gegn Fjórðungssjúkrahúsinu á Akureyri, var sjúkrahúsið sýknað af skaðabótakröfum stefnenda, en málskostnaður felldur niður. Stefnendur höfðu fengið gjafsókn í málinu, og var sóknaraðili þessa máls talsmaður þeirra. Í forsendum dómsins var þannig komist að orði: „Gjafsóknarkostnaður stefnenda, 1.200.000 kr., greiðist úr ríkissjóði, þar af 1.080.000 kr. þóknun til skipaðs talsmanns stefnenda, Jóns Steinars Gunnlaugssonar hæstaréttarlögmans, að teknu tilliti til virðisaukaskatts.“

Í dómsorði var þannig kveðið á um gjafsóknarkostnað: „Gjafsóknarkostnaður stefnenda, 1.200.000 kr., þar af 1.080.000 kr. þóknun til talsmanns stefnenda, Jóns Steinars Gunnlaugssonar hæstaréttarlögmans, greiðist úr ríkissjóði.“

Dómi þessum áfrýjuðu þau Ingibjörg og Guðmundur til Hæstaréttar, en höfðu ekki gjafsókn þar. Með dómi Hæstaréttar 10. desember 1992 voru áfrýjendum dæmdar bætur og stefnda gert að greiða 750.000 krónur í málskostnað í héraði, er rynni í ríkissjóð, en áfrýjendum 800.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti. Ákvörðun héraðsdóms um málsóknarlaun í héraði voru ekki til endurskoðunar fyrir Hæstarétti.

Sóknaraðili sendi dómsmálaráðuneytinu reikning 4. apríl 1992, sem var þannig sundurliðaður:

„Dæmdur gjafsóknarkostnaður í bæjarþingsmálinu á Akureyri nr. 816/1990:

Vegna útlagðs kostnaðar	kr.	120.000	
Þóknun	kr.	1.080.000	
24,5% vsk.	—	264.600	— 1.344.600
Áður greitt vegna útlagðs kostnaðar			
skv. reikn. nr. 516, dags. 11. febrúar 1992	—	79.246	
			<u>Kr. 1.385.354“</u>

Sóknaraðila voru greiddar 1.120.754 krónur af reikningsfjárhæðinni, og stóð þá eftir fjárhæð, sem svarar til virðisaukaskatts samkvæmt reikningnum, 264.600 krónur.

Sóknaraðili höfðaði mál fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur á hendur íslenska ríkinu til innheimtu eftirstöðva reikningsins, og var kröfu hans vísað frá dómi með úrskurði 11. mars 1993. Í forsendum dómsins kom meðal annars fram, að með dómi bæjarþings Akureyrar í fyrrnefndu máli hefðu stefnanda síðastnefnds máls verið ákvörðuð laun, er skyldi greiða úr ríkissjóði, fyrir málflutning sinn sem skipuðum talsmanni stefnenda þess máls. Sú efnislega niðurstaða dómsins hafi verið bindandi fyrir aðila héraðsdóms-

málsins og yrði samkvæmt 2. mgr. 116. gr. laga nr. 91/1991 ekki borin undir sama eða hliðsettan dómstól að nýju.

Úrskurður Héraðsdóms Reykjavíkur var staðfestur að þessu leyti með dómi Hæstaréttar 29. mars 1993 með þeim rökum meðal annars, að dómsorð í dómi bæjarþings Akureyrar „hljóðaði um greiðslu úr ríkissjóði til talsmanns gjafsóknarhafa, sbr. 3. tl. 173. gr. þágildandi laga um meðferð einkamála í héraði. Verður við það að miða, að sá hluti þess sé aðfararhæfur sem annað, er í dómsorði greinir“.

— — —

IV.

Forsendur og niðurstaða.

Í máli þessu reynir aðallega á túlkun ákvæðis í fyrrnefndum dómi bæjarþings Akureyrar frá 31. mars 1992 um þóknun til skipaðs talsmanns gjafsóknarhafa. Heimilt er að leita úrlausnar héraðsdóms um ágreiningsefnið með þeim hætti, sem sóknaraðili hefur kosið, sbr. 3. mgr. 11. gr., 2. mgr. 14. gr. og 13. kafla laga nr. 90/1989 um aðför, enda nauðsynlegt til að fá úr því skorið, hvort fjárnám megi fara fram til tryggingar kröfu sóknaraðila. Felst þannig í niðurstöðunni túlkun, en ekki endurskoðun á efni fyrrnefnds dóms.

Dómur bæjarþings Akureyrar var kveðinn upp í gildistið eldri einkamála-laga nr. 85/1936, og verður að túlka efni dómsins með hliðsjón af þeim lögum.

Lagareglur um virðisaukaskatt grípa með ólíkum hætti inn í ákvörðun fjárhæðar málskostnaðar í einkamáli annars vegar og ákvörðun þóknunar til skipaðs talsmanns gjafsóknarhafa hins vegar. Málskostnaður er dæmdur öðrum málsaðila úr hendi hins, og er lögmaður þess aðila, sem málskostnaðurinn er dæmdur, ekki aðili að því réttarsambandi. Milli hans og umbjóðandans er annað réttarsamband. Lögmaðurinn beinir kröfu sinni um málflutningsþóknun til umbjóðanda síns og þarf að standa skil á virðisaukaskatti af þeirri þóknun. Við ákvörðun málskostnaðar þarf að taka tillit til þess kostnaðar, sem þessi málsaðili hefur af málsókninni, þar á meðal þess hluta kostnaðarins, sem telst vera virðisaukaskattur, ef aðilinn getur ekki dregið þennan virðisaukaskatt frá sem innskatt. Í þessu tilviki þarf í dómsorði að greina frá endanlegri málskostnaðarfjárhæð, og verður fjárnám ekki gert fyrir hærri fjárhæð en greind er í dómsorði.

Um ákvörðun þóknunar til talsmanns gjafsóknar- eða gjafvarnarhafa gegnir öðru máli. Um ákvörðun slíkrar þóknunar og skyldu ríkisins til að greiða hana er nú kveðið á um í 1. og 2. mgr. 127. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála, samanber áður 3. mgr. 173. gr. laga nr. 85/1936. Í þessu tilviki eru aðilar að ákvörðun þóknunar talismaðurinn og íslenska ríkið.

Hæstiréttur Íslands hefur á síðustu árum mótað þá dómvenju að ákvarða talsmanni aðila, sem veitt hefur verið gjafsókn eða gjafvörn, þóknun fyrir málflutning án þess að taka við þá ákvörðun tillit til skyldu hlutaðeigandi lögmanns til að standa skil á söluskatti og síðar virðisaukaskatti af þóknuninni í ríkissjóð. Í sumum dómum hefur þetta beinlínis verið tekið fram, en í öðrum ekki. Í dómi Hrd. 1989, bls. 131, er beinlínis tekið fram, að þóknun, sem dómari ákveður, að ríkissjóður skuli greiða skipuðum talsmanni gjafsóknarhafa, sé endurgjald fyrir lögfræðipjónustu og dæmd án þess söluskatts, sem af henni beri að greiða.

Dómsorð fyrrnefnds bæjarþingsdóms er í fyllsta samræmi við ofangreinda dómvenju, og með hliðsjón af dómvenjunni stendur tilgreining á þóknun í dómsorði ekki í vegi fyrir því, að fjárnám verði heimilað fyrir virðisaukaskatti af þeirri þóknun.

Verulegur vafi er hins vegar á því, hvernig túlka beri orðalag á ákvörðun þóknunar í forsendum dómsins með tilliti til þess, hvort fjárhæð hennar hafi verið ákveðin með hliðsjón af lagaákvæðum um virðisaukaskatt eða hvort hafa eigi hliðsjón af þeim reglum við greiðslu þóknunarinnar með þeim hætti, að virðisaukaskattur verði reiknaður ofan á þóknunina.

Í 3. gr. laga nr. 50/1988 um virðisaukaskatt segir meðal annars: „Skylda til að innheimta virðisaukaskatt og standa skil á honum í ríkissjóð hvílir á þessum aðilum:

1. Þeim, sem í atvinnuskyni eða með sjálfstæðri starfsemi sinni selja eða afhenda vörur eða verðmæti ellegar inna af hendi skattskylda vinnu eða þjónustu.“

Samsvarandi ákvæði var að finna í 2. mgr. 2. gr. laga nr. 10/1960 um söluskatt.

Samkvæmt 7. gr. laga nr. 50/1988 er skattverð það verð, sem virðisaukaskattur er reiknaður af við sölu á vörum eða verðmætum, skattskyldri vinnu eða þjónustu, og miðast skattverðið við heildarendurgjald eða heildarandvirði hins selda án virðisaukaskatts.

Þar sem virðisaukaskattur er þannig reiknaður ofan á heildarendurgjald fyrir vinnu eða þjónustu, verður ekki fallist á þau rök varnaraðila, að hann sé innifalinn í þóknun talsmanns gjafsóknarhafa. Þvert á móti ber talsmanninum að innheimta virðisaukaskatt ofan á þóknun sína og standa skil á honum í ríkissjóð.

Efni og inntak setningarinnar: „Gjafsóknarkostnaður stefnenda, 1.200.000 kr., greiðist úr ríkissjóði, þar af 1.080.000 kr. þóknun til skipaðs talsmanns stefnenda, Jóns Steinars Gunnlaugssonar hæstaréttarlögmanns, að teknu tilliti til virðisaukaskatts,“ - í forsendum fyrrnefnds bæjarþingsdóms þykir, sem fyrr segir, óljóst.

Dómendur eru handhafar ríkisvalds, og skulu dómar þeirra vera glöggir.

Með hliðsjón af dómvenju um ákvörðun þóknunar talsmanns gjafsóknarhafa, dómsorði margnefnds dóms og 1. mgr. 3. gr. og 1. mgr. 7. gr. laga nr. 50/1988 þykir verða að túlka óljóst orðalag dómsins sóknaraðila í hag, þannig, að við greiðslu á þóknun sóknaraðila hafa borið að taka tillit til skyldu sóknaraðila til að innheimta hjá íslenska ríkinu virðisaukaskatt af ákvarðaðri þóknun. Þykir niðurlagsákvæði 3. mgr. 83. gr. laga nr. 90/1989 ekki hnekkja þessari niðurstöðu.

Eftir úrslitum ágreiningsmálsins þykir rétt, að varnaraðili greiði sóknaraðila 65.000 krónur í málskostnað, og er við ákvörðun málskostnaðar tekið tillit til skyldu sóknaraðila til að standa skil á virðisaukaskatti í rikissjóð, sbr. 11. gr. laga nr. 50/1988, en ákvæðið fjallar meðal annars um andvirði þjónustu, sem eigandi tekur til eigin nota.

Samkvæmt því má aðför fara fram til tryggingar skuld, að fjárhæð 264.600 krónur, kostnaði við aðfararbeiðni, 3.521 krónu, málskostnaði, 65.000 krónum, og öllum öðrum kostnaði við framkvæmd gerðarinnar og eftirfarandi fullnustuaðgerðir.

Fallist er á varakröfu varnaraðila um, að kæra til Hæstaréttar fresti aðfarargerð.

Sigurður T. Magnússon dómararfulltrúi kvað upp úrskurðinn.

Ú r s k u r ð a r o r ð :

Aðför má fara fram til tryggingar skuld gerðarþola, dómsmálaráðherra fyrir hönd íslenska ríkisins, við gerðarbeiðanda, Jón Steinar Gunnlaugsson hæstaréttarlögmann, að fjárhæð 264.600 krónur, 3.521 krónu kostnaði við aðfararbeiðni, 65.000 króna málskostnaði og öllum öðrum kostnaði við framkvæmd gerðarinnar og eftirfarandi fullnustuaðgerðir.

Kæra til Hæstaréttar frestar aðfarargerð.
